Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан природничо-географічного факультету

_____Л.П. Міронець

«_1_» _____вересня_____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політична географія з основами геополітики

галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

освітньо-професійна програма: Середня освіта (Географія)

мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією природничо-географічного факультету

«_31_» _____серпня_____ 2021 р.

Голова _____

(Міронець Л.П., к.пед.н, доцент

Суми – 2021

Розробник: Сюткін Сергій Іванович – кандидат географічних наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії

Протокол № 1 від «_30_» серпня 2021 року.

Завідувач кафедри
загальної та регіональної географії _____ О.Г. Корнус

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 5</td><td rowspan="14">магістр</td><td colspan="2">Вибіркова</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td rowspan="13">Загальна кількість годин – 150</td><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>28 год.</td><td>6 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>30 год.</td><td>8 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>90 год.</td><td>136 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Консультації:</td></tr>
<tr><td>2 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

1. Мета вивчення навчальної дисципліни:

отримання теоретичних і фактологічних знань про територіальні аспекти політичної сфери суспільного життя, про вплив політичних чинників на стан довкілля, розвиток і розміщення об’єктів економіки, про життя і діяльність людей, міжнародне співробітництво в різноманітних сферах людського життя; розуміння змін на політичній карті світу, проблем економічного і політичного співробітництва окремих країн, тенденцій розвитку міжнародного поділу праці, світових політичних процесів, а також політичних процесів, що відбуваються в Україні.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- об’єктно-предметне поле політичної географії;
- сутність територіально-політичної організації суспільства;
- історичні етапи формування політичної географії;
- внесок українських вчених у формування науково-методичних засад сучасної політичної географії;
- особливості сучасної політичної карти світу та періоди її формування;
- регіональний (субрегіональний) поділ світу з врахуванням цивілізаційного підходу;
- провідні підходи до систематизації (класифікації і типізації) об’єктів політичної карти;
- форми правління й адміністративно-територіального поділу держав;
- принципи і норми міжнародного права, на яких ґрунтується мирне співіснування держав;
- механізми зміни форми й розмірів державної території;
- провідні положення міжнародного права щодо делімітації й демаркації кордонів;
- функції державних кордонів;
- класифікації державних кордонів;
- основні типи федерацій та їх провідні ознаки;
- основні види виборчих систем та географію їх поширення;
- політико-географічне положення України в сучасному світі;
- об’єктно-предметне поле геополітики;

- сутність територіально-політичної організації суспільства;
- історичні етапи формування геополітики;
- основні школи, течії і парадигми геополітики;
- внесок українських вчених у формування науково-методичних засад геополітики;
- механізми зміни форми й розмірів державної території;
- політико-географічне положення України в сучасному світі;
- провідні чинники сучасних геоекономічних та геоінформаційних воєн.

вміти :

- розкривати суть основних концепцій політичної географії;
- аналізувати територіально-політичні системи різних ієрархічних рангів;
- аналізувати будову сучасної політичної карти світу;
- давати характеристику політико-географічного положення регіонів і окремих держав;
- оцінювати сукупний вплив різних груп факторів на «вибіркову проникність» державних кордонів;
- аналізувати територіальні особливості електоральних переваг населення;
- виявляти ступінь і динаміку політичної поляризації територій різних ієрархічних рівнів;
- визначати соціально-культурну базу відповідних політичних угруповань;
- прогнозувати електоральну поведінку виборців та здійснювати електорально-географічне районування;
- використовувати суспільно-географічні закони для пояснення регіональних процесів;
- розкривати суть основних концепцій геополітики та представляти сучасну геополітичну картину світу;
- аналізувати основні регіональні геополітичні проблеми у світі та застосовувати методи регіонального геополітичного аналізу;
- оцінювати геополітичне положення окремих країн світу, зокрема – України;
- давати обґрунтовану оцінку ролі України у світовому політичному та геоекономічному просторі.

Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка.

2. Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	Глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з політичної географії та основ геополітики; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явищ, описує їх можливі наслідки та результати, що випливають з наявних даних. На основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом навчальної дисципліни.
82-89	Твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв’язки.
74-81	Знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і

	прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозміненій, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	Має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	Самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	Не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом науки; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	Має загальне уявлення про навчальну дисципліну, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль															Разом	Сума
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2				РОЗДІЛ 3			РОЗДІЛ 4				
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	Т11	Т12	Т13	Т14	Т15	**60**	**100**
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		
Контроль самостійної роботи															**40**	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2		

Т1, Т2… Т15 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	**A**	відмінно
82 – 89	**B**	добре
74 – 81	**C**	
64 – 73	**D**	задовільно
60 – 63	**E**	
35 – 59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	**F**	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

3. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, контрольні роботи (тести), доповіді, практичні роботи, проект-презентації. Оцінювання знань і навичок студентів враховує всі види занять, які передбачені програмою навчальної дисципліни.

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. *Політична карта світу як супероб'єкт політичної географії*.

Тема 1. Об'єктно-предметне поле політичної географії, її ключові терміни і поняття.

Політична географія як особлива суспільно-географічна наука в межах системи географічних дисциплін. Міжпредметні зв'язки політичної географії. Об'єкт і предмет дослідження. Політична карта світу: утилітарне та абстрактне розуміння. Понятєво-термінологічний апарат сучасної політичної географії.

Тема 2. Державний устрій як ознака суверенності.

Гілки влади. Вертикальний і горизонтальний розподіл влади. Форми правління: республіка, монархія, джамахирія, Королівство Співдружності. Адміністративно-територіальний поділ: прості (унітарні) та складні держави. Федерації (квазіфедерації), конфедерації, унії. Типізація столиць. Групування залежних територій.

Тема 3. Наукова систематизація об'єктів політичної карти.

Понятєво-термінологічна система «Географічна систематизація». Вертикальна і горизонтальна систематизація. Ієрархічні рівні систематизації. Приклади класифікацій і типізацій країн світу. Критерії оцінки рівня економічного розвитку країн світу. Методологічна й методична роль системно-структурного підходу.

Тема 4. Історія формування політичної карти світу.

Специфіка формаційного й цивілізаційного підходів до періодизації. Карта локальних цивілізацій С. Хантінгтона. Технологічні цивілізації. Формаційні періоди розвитку політичної карти світу та їх основні події. Сучасний етап. Прогнозна політична карта світу.

Тема 5. Особливості локальних цивілізацій.

Теорія «виклику-відповіді» А.Д. Тойнбі. Праці Л.І. Мечникова. Схід і Захід: суто географічні категорії чи символи певних цінностей? Європейський контекст. Загибель Візантії. Специфіка освоєння географічного простору Росії. Концепція Москви, як «третього Риму». Модернізація локальних цивілізацій у новий час. Народження глобальної індустріальної цивілізації. Цивілізаційні парадигми пострадянських країн.

РОЗДІЛ 2. *Геопросторова будова країн сучасного світу*.

Тема 6. Морфологія і географічне положення державної території.

Державна територія як простір здійснення державної влади. Права володіння, користування і розпорядження територією. Принцип недоторканості і цілісності державної території. Політико-географічне положення. Розміри державної території та чисельність населення. Способи набуття нових земель. Морфологія (форма) державної території. Коефіцієнт приморського положення. Концепція «серцевинного ядра» держави.

Тема 7. Державні кордони – бар'єри та лінії зв'язку.

Визначення державних кордонів. Як наукової категорії. Делімітація і демаркація. Принцип непорушності державних кордонів. Морфологічна, природна і генетична класифікації кордонів. Бар'єрні і контактні функції кордонів. Поняття «транскордонних районів». Проблеми делімітації кордонів повітряного і космічного простору, а також земних надр.

Тема 8. Географічні основи федералізму.

Політико-адміністративні територіальні системи. Специфіка Конституцій федеративних держав. Типи федерацій. Симетричність федерацій. Особливості вибору місцеположення для столиці федеративної держави. Методи боротьби за зміну адміністративно-територіального поділу. Регіоналістські, автономістські та сепаратистські рухи.

Тема 9. Географія політичної боротьби.

Вибори – як фокус політичного життя. Предмет дослідження і завдання електоральної географії. Виборча інженерія. Мажоритарні, пропорційні і змішані виборчі системи. Абсентеїзм. Методи дослідження: мультиплікація картосхем; кореляційний, факторний і регресійний аналізи.

РОЗДІЛ 3. *Провідні концепції світової й української геополітики*.

Тема 10. Геополітика: історія становлення та сучасний стан.

Територія – як іманентна частина держави. Самозбереження держав (захист своєї території). Витоки геополітики в працях німецького антропогеографа Фрідріха Ратцеля, американського адмірала Альфреда Мехена, шведського державознавця Рудольфа Челлена, англійського географа Хелфорда Маккіндера, американського професора-міжнародника Ніколаса Спайкмана, німецького генерала Карла Хаусхофера, українця Степана Львовича Рудницького, росіянина Веніаміна Петровича Семенова-Тян-Шанського тощо. Ідеї великодержавництва та імперіалізму як інтелектуальна пастка для геополітиків.

Внутрішня і зовнішня геополітика. Класична, нова і новітня геополітика. Напрямки поступової трансформації геополітичного мислення: традиційна (або класична) геополітика (тобто геополітика з позиції військової сили) → нова геополітика (геоекономіка) → новітня геополітика (геофілософія та геопсихологія). Роль мережних комунікацій в сучасних геополітичних конфліктах.

Геополітика як засіб аналізу реальної світової політичної структури та її мікроелементів. Відмінності між академічною і прикладною геополітикою. Мистецтво керівництва практичною політикою з обов'язковим врахуванням географічних факторів. Прикладна геополітика як «географічний розум» держави. Проблеми суб'єктивності й ангажованості досліджень.

Тема 11. Україна на початку ІІІ тисячоліття.

Україна – рубіжна держава. Соціокультурні регіони (їх ототожнення із Західною, Східною та Південною Україною). Вплив ліберальних західноєвропейських ідей формування української нації в Західній Україні. Незавершеність процесу формування нації в Східній Україні. Феномен російськомовних українців. Інтернаціональна та поліконфесійна Південна Україна. Події 2014 року і поляризація українського суспільства. Оцінка внутрішніх геополітичних загроз. Відсутність загальнодержавної політичної еліти з консолідуючими ідеями.

Тема 12. Цивілізаційний вибір України.

Пострадянськість як своєрідний транзитний період між радянськістю і європейськістю, між командно-адміністративною економікою та соціально орієнтованим ринковим господарством. Питання цивілізаційного вибору країни як суб'єкта світової історії. Вибір способу життя і цінностей, зовнішньополітичних партнерів, союзів, блоків тощо. Специфіка цивілізаційних змін в поліетнічних країнах. Суспільний діалог і консенсус влади, еліт і народу. Головні загрози для стабільного розвитку України.

РОЗДІЛ 4. *Прикладна геополітика наддержав*.

Тема 13. Євразійські прагнення Росії.

Розпад СРСР та загострення проблеми національної і територіальної ідентичності для Росії. «Веймарський синдром» як ностальгія за імперським минулим.

Неоімперська (неоєвразійська) епохи російської прикладної геополітики і доктрина «Русского міра», покликана «мобілізувати» патріотизм всіх росіян та російськомовних громадян, які проживають за межами Росії. Використання пасіонарності росіян задля нагнітання антизахідних настроїв як в Росії, так і серед представників її діаспори. Пропаганда образу Росії як «оточеної фортеці» та «оплоту православ'я».

Російська геополітика у XXI столітті. Боротьба за глобальне економічне, політичне і військове лідерство.

Тема 14. Геополітичний потенціал США.

Земна куля як зона «життєвих інтересів» США. Домінування США в галузі інформаційних технологій, реклами, маркетингу, на фондовому ринку. Політична, економічна та військова міць країни. Сучасна геостратегія США. Ставлення до загрози світових воєн. Розпад СРСР і перетворення США на єдину наддержаву і світового гегемона.

Військова міць Росії та зростання економічних можливостей КНР як головні подразники зовнішньої геополітики США. Імміграція та проблеми інтеграції в американське

суспільство негритянської та іспаномовної латиноамериканської общин як головні виклики внутрішньої геополітики.

Тема 15. Китайська геополітика та геоекономіка.

Особливості китайської (конфуціанської) локальної цивілізації. Гасло «чекати свого часу і розвивати свій потенціал». Відмова від сліпого копіювання чужого досвіду і творче використання власних культурно-історичних особливостей.

Порівняння геополітичних концепцій світових наддержав. Моно- і поліцентричні теорії світовлаштування. «Заповнення» Китаєм «пустот» на політичній карті світу, які утворилися внаслідок розпаду біполярної системи світу, але так і не увійшли до орбіти інтересів США. Формування образу «доброї сили». Протистояння західній системі цінностей.

Змістовна геополітика Сун Сяндуна як спроба пошуку об'єктивного місця країни в сучасній геополітичній структурі світу. Ідеї гармонійного співробітництва з такими центрами сили Євразії як Європа, Росія та Індія. Реальний вплив КНР на хід глобальних процесів через геоекономічний потенціал.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самос.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самос.р
Розділ І. Політична карта світу як супероб'єкт політичної географії												
Тема 1. Об'єктно-предметне поле політичної географії	10	2	2			6	10	1				9
Тема 2. Державний устрій як ознака суверенності	10	2	2			6	10					10
Тема 3. Наукова систематизація об'єктів політичної карти	10	2	2			6	10	1	2			7
Тема 4. Історія формування політичної карти світу	10	2	2			6	10		1			9
Тема 5. Особливості локальних цивілізацій	10	2	2			6	10					10
Разом за розділом 1	**50**	**10**	**10**			**30**	**50**	**2**	**4**			**45**
Розділ 2. Геопросторова будова країн сучасного світу												
Тема 6. Морфологія і географічне положення державної території	10	2	2			6	10	1				9
Тема 7. Державні кордони – бар'єри та лінії зв'язку	10	2	2			6	10					10
Тема 8. Географічні основи федералізму	9	2	2			5	9		1			8
Тема 9. Географія політичної боротьби	10	2	2		1	5	9		1			8
Разом за розділом 2	**39**	**8**	**8**		**1**	**22**	**38**	**1**	**2**			**35**
Розділ 3. Провідні концепції світової й української геополітики												
Тема 10. Геополітика: історія становлення та сучасний стан	10	2	2			6	11	1	1			9
Тема 11. Україна на початку ІІІ тисячоліття	10	2	2			6	10					10
Тема 12. Цивілізаційний вибір України	11	2	2		1	6	10		1			9
Разом за розділом 3	**31**	**6**	**6**		**1**	**18**	**31**	**1**	**2**			**28**
Розділ 4. Прикладна геополітика наддержав												
Тема 13. Євразійські прагнення Росії	10	2	2			6	11	1				10
Тема 14. Геополітичний потенціал США	10	1	2			7	10	1				9
Тема 15. Китайська геополітика та геоекономіка	10	1	2			7	10		1			9
Разом за розділом 4	**30**	**4**	**6**			**20**	**31**	**2**	**1**			**28**
Всього	**150**	**28**	**30**	**-**	**2**	**90**	**150**	**6**	**8**	**-**	**-**	**136**

Теми семінарських і практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Об'єктно-предметне поле політичної географії.	2	
2.	Держави. Форми правління й адміністративно-територіального устрою. Залежні території.	2	
3.	Принципи систематизації об'єктів політичної карти світу. Специфіка класифікацій і типізацій.	2	
4.	Етапи формування політичної карти світу.	2	
5.	Морфологія державної території.	2	2
6.	Функції державних кордонів.	2	
7.	Типи федерацій.	2	
8.	Електоральна географія України. Аналіз результатів виборів.	2	
9.	Ренесанс геополітики. Прикладна геополітика як мистецтво і «географічний розум».	2	2
10.	Геополітичні концепції українських вчених.	2	
11.	Рубіжна комунікативність. Специфіка історико-географічних регіонів України.	2	
12.	Цивілізаційний вибір України.	2	2
13.	Євразійські прагнення РФ.	2	
14.	Геостратегія США та Україна.	2	
15.	Геополітичні падіння та злети Китаю.	2	2
	Разом	**30**	**8**

Теми лабораторних занять

Виконання лабораторних робіт даною робочою програмою не передбачено.

5. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Dobysh M.P. Territorial patterns of turnout and representation in parliamentary elections 2002-2014 in Ukraine // Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки. 2018. Т. 23, вип. 2 (33). С. 69-81.
https://drive.google.com/file/d/1F1KSUhTTl64Ib5ynYqhyV9-wqdqSLWSy/view?usp=sharing
2. Дністрянський М.С. Як геополітична свідомість провідних еліт формує сучасний світовий порядок // Борисфен Інтел. 2020. № 4. С. 44-51.
https://drive.google.com/file/d/1uogKjutt7AiVe9WJ-zB7OxXCrMg82eny/view?usp=sharing
3. Дністрянський М.С. Загострення геополітичних взаємин у період постмодерну і становище України. Л.: ЛНУ імені І. Франка, 2020. 154 с.
https://drive.google.com/file/d/1PHzGLxbjUAN2BfoTvDQItfXuGEZ8-kqx/view?usp=sharing
4. Стафійчук В. Рейтинг пріоритетності держав світу відповідно до національних інтересів України // Економічна та соціальна географія. 2020. Вип. 84. С. 13-22.
https://drive.google.com/file/d/1cvRr5vjBmLEFWC82GNrI63tUCM6-LC6U/view?usp=sharing
5. Сюткін С.І. Політична географія : навчальний посібник. Суми: ВПП «Фабрика друку», 2017. 120 с.
http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/947
6. Кузишин А.В. Просторовий аналіз електоральних симпатій населення західноукраїнського регіону за підсумками виборів до Верховної ради 2019 року // Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки. 2020. Т. 25, вип. 2 (37). С. 153-172.
https://drive.google.com/file/d/1jnmZVmrDi1MLSz-yk2TOWdd_1Bt6QEXf/view?usp=sharing

Додаткові

1. Безуглий В.В., Івашина В.І. Сучасний стан і геопросторові особливості військової сили країн Євросоюзу та України // Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки. 2020. Т. 25, вип. 1 (36). С. 63-78.

https://drive.google.com/file/d/1fdLhZBeVCH4zBbrrGHcCaB6TsWZ8qu9H/view?usp=sharing
2. Бондар А.В., Сюткін С.І. Географічні аспекти миротворчої діяльності України // Треті Сумські наукові географічні читання: Збірник матеріалів Всеукраїнської наук. конф. (м. Суми 12-14 жовтня 2018 р.) [Електронний ресурс] / СумДПУ імені А.С. Макаренка, Сумський відділ Українського географічного товариства; [упорядник Корнус А.О.]. Елект. текст. дані. Суми. 2018. 201 с. 1 електр. опт. диск (CD-R). С. 13-17. http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/5934
3. Добиш М.П. Сучасні тренди електорально-географічних досліджень в світі та розвиток електоральної географії в Україні // Український географічний журнал. 2018. № 4 (104). С. 33-40. https://drive.google.com/file/d/1jmk9mS8feFpVZo4dpn_dneRHL82t0O67/view?usp=sharing
4. Кругліченко М.М., Сюткін С.І. Екологічні наслідки військових дій // Актуальні проблеми дослідження довкілля : Зб. наук. праць за матеріалами VIII Міжнародної наук. конф. (24-26 травня 2019 р., м. Суми). Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2019. С. 169-172. http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/7393
5. Моргацький В. Конструктивна геостратегія України щодо держав пострадянського простору в нових геополітичних реаліях // Економічна та соціальна географія. 2019. Вип. 82. С. 34-49. https://drive.google.com/file/d/1gnOpnLxxoAe1Qrqv0-XApi_63iL_v8m8/view?usp=sharing
6. Сюткін С.І. Сучасна географія і класифікація наук // Збірник матеріалів наукового круглого столу «Актуальні проблеми сучасної географічної науки та освіти», м. Суми, 7 жовтня 2016 р. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2016. С. 3-5. http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/913
7. Сюткін С.І. Курс лекцій з географії світового господарства. Суми : СумДПУ, 2020. 142 с. http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/8880

Інформаційні ресурси

1. Бжезінський Збігнев. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. – Режим доступу: http://lib.ru/POLITOLOG/AMERICA/bzhezinskij.txt
2. Велика ложа України. – Режим доступу: http://www.ukrmason.org/
3. Довідник ЦРУ по країнах світу. – Режим доступу: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/
4. МЗС України. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/4130.htm
5. Офіційний сайт ООН. – Режим доступу: http://www.un.org/
6. Сайт «Вікілікс». – Режим доступу: http://wikileaks.ch/
7. Служба зовнішньої розвідки України. – Режим доступу: http://www.szru.gov.ua/
8. The Security Service (MI-5). – Режим доступу: https://www.mi5.gov.uk/

6. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Довідкові атласи світу.
2. Інтерактивна мапа адміністративно-територіальних одиниць України: https://atu.decentralization.gov.ua/?fbclid=IwAR1l1gdFTz8AhbVJC6Hizf3SYSXFYTIdGzeUA2A0wEYsmUeidhdl3vYfd4U#atlas
3. Мультимедійне обладнання (ноутбук, проектор).
4. Настінні карти.